

"Asırlara göre şerait değişir. Hâtem-ül Enbiyadan sonra şeriat-ı kübrası, her asırda, her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır, ayrı ayrı muallime de lüzum görülmemiştir." İzah eder misiniz?

Temel hükümler bütün peygamberler için aynıdır; değişmez, nesh olmaz. Meselâ, imanın rükünleri bütün hak dinlerde aynıdır ve ibadet bunların hepsinde vardır. Ama ibadetin fer'î hükümlerinde, yani teferruatında farklılıklar görülür. İbadetin şekli, vakti, kıblenin yönü gibi hükümlerde değişme söz konusu olmuştur.

Cenâb-ı Hakk beşere ihsan ettiği maddî ve manevî terakkilere paralel olarak, bu fer'î hükümlerin bir kısmını nesh etmiş, yerine başkalarını emretmiştir. Peygamberlerin şeriatlarında görülen bu değişim, ahir zaman peygamberinin şeriatında, esas itibariyle, görülmemiştir.

"İşte bugün, sizin için, dininizi kemâle erdirdim; üzerinizdeki nimetimi tamamladım." (Mâide, 5/3)

mealindeki âyet-i kerime ile bu açıkça ortaya konulmuştur. Artık ne namazın vakitlerinde, ne kıblede, ne helâl ve haram hükümlerinde, ne orucun tutulacağı ayda hiçbir değişme olamaz, olmamıştır da.

Ancak, şeriatın teferruatı sayılacak bazı hükümlerde içtihat yapılmıştır. Meselâ, vitir namazı her mezhepte üç rekâttir. Ama, bunun aralıksız üç rekât kılınması, yahut önce iki rekât daha sonra ayrıca bir rekât kılınması fer'î bir meseledir. Dinin temel hükümlerine ilişmeyen bu gibi teferruat hükümler içtihada konu olmuştur.

Öte yandan, âyet-i kerimenin de işaret ettiği gibi, İslâm dininin kemâle erdirilmesi bir anda ve bir defada olmamış, safhalar hâlinde icra edilmiştir. İşte bu safhalarda, bazı fer'î hükümler nesh olmuştur.

Şunu önemle ifade etmek isteriz:

Bir hükmün nesh olması onun yanlış olup, doğrusuyla değiştirildiği mânâsına gelmez.

Bu konuda bir âyet-i kerime:

"Biz bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu

unutturursak, mutlaka daha hayırlısını veya benzerini getiririz.”
(Bakara, 2/106)

Âyette geçen **“daha hayırlısını veya benzerini”** ifadesi bu noktada çok önemlidir. Yani, nesh olan hükümler de, yeni hükümler gibi “hayırlı”dırlar. İnsanların hayrına olma özelliği bütün âyetler için geçerlidir.

Bir tek misâl verelim. Kâfirun Sûresinde geçen **“Sizin dininiz size, benim dinim bana.”** hükmünün cihat âyetiyle nesh edildiği söylene bile, bu gün dünyanın çok yerinde Kâfirun Sûresi yürürlüktedir. Müslümanlar o yabancı beldelerde, Mekke’deki ilk dönem gibi, o milletin dinine karışmaz ve kendi dinlerini yaşarlar. Onlara karşı silâhla cihat etme yoluna da gitmez.

Kâinat kitabında da nesih söz konusudur, ama nesh olanlar bâtıl yahut hatalı değildirler. Meselâ, ilk insan, doğrudan, topraktan yaratılmış, sonra bu hüküm nesh olmuş ve sonrakiler bildiğimiz yolla dünyaya gönderilmişlerdir. Her iki tarz da güzeldir.

Gece ve gündüz, mevsimlerin değişmeleri, insan ömrünün çocukluk, gençlik ihtiyarlık safhaları ve kâinatın geçirdiği devreler nazara alındığında sonsuz denecek kadar çok nesihle karşılaşırız. Bunların her biri kendi yerinde güzeldir.